

Mănăstirea Dionisiu

**SCURT ISTORIC
AL SFÂNTULUI
MUNTE**

Mănăstirea Simonos Petra

Cele dintâi așezări de călugări de pe Muntele Athos par să fi fost niște refugii (adăposturi) cu viață de tip monahal ce datează din vremea persecuțiilor anticreștine ale ultimilor împărați romani dinaintea de Constantin „cel Mare” (307-337), inițiatorul Edictului de la Milano (313), document prin care creștinismul devenea o religie egală în drepturi cu celelalte culte din statul roman. Această primă viețuire în sihăstria de la Muntele Sfânt explică tradiția idioritmică a vieții monahale athonite, precum și păstrarea vechii rânduiei de independență față de ierarhia bisericească, „cutumă” anterioară celui de-al patrulea conciliu ecumenic, cel de la Chalcedon din 451, sinod care a decis supunerea „societății” monahale creștine, precum și a așezămintelor monastice aferente, jurisdicției episcopilor locului.

Dacă tradiția pune pe seama vremurilor de început ale domniei lui Constantin „cel Mare” așezarea la Athos a primilor călugări, este mai mult ca sigur că, după ocuparea Palestinei (634-640) și Egiptului (642) de către arabi, o parte dintre călugării din aceste provincii s-au refugiat la Muntele Athos, și că, în secolele VIII-IX, în vremea conflictului generat de iconoclastism, alți călugări din Imperiul bizantin s-au refugiat la Athos.

În 885, împăratul bizantin Vasile I din dinastia macedoneană (867-886) declara în mod oficial Muntele Athos ca locaș al călugărilor.

ROMÂNII ȘI MUNTELE ATHOS

Interviul luat de părintele Iulian Nistea părintelui ieromonah Macarie Simopetridis (de la mănăstirea athonită Simonos Petras, adică Mănăstirea „Piatra lui Simon”) este cât se poate de relevant pentru înțelegerea nu numai a monahismului athonit, dar și a celui din Țările Române, precum și a relațiilor dintre români și Muntele Athos („Noua sinteză monastică athonită. Monahismul athonit astăzi”, interviu cu părintele ieromonah Macarie Simopetridis luat de Iulian Nistea, în *www.nistea.com*).

Astfel, înainte de secolul al X-lea, monahismul athonit exista deja sub forma celor două dimensiuni istorice, una „eremitică” (cu viață monahală de tip idioritmic), iar alta, să-i spunem „cenobitică”, „căci nu se știe exact ce formă de *coenobium* era”. Ceea ce istoricii Bisericii presupun este faptul că monahismul athonit a început cu adevărat în perioada iconoclasmului, când călugări iconoduli din regiunile centrale ale Imperiului bizantin (Anatolia) s-ar fi refugiat aici pentru a scăpa de persecuțiile iconoclaste. (În Imperiul bizantin, „iconoclasmul” a fost o doctrină de secol VIII-IX care interzicea ca idolatrie reprezentarea și venerarea imaginilor lui Christos și ale sfinților; oficializată de împărați din dinastia isauriană (717-820), doctrina iconoclastă a fost interzisă de Theodora, mama minorului Mihail III „Bețivul” (842-867).)

Evenimentul istoric fundamental al întemeierii Mănăstirii Marea Lavră (în jurul

ROMÂNII ȘI MUNTELE ATHOS

anului 963), de către un călugăr eremit (!), Sfântul Atanasie din Trapezunt (între 920 și 930–cca 1000), nu reprezintă însă nașterea monahismului la Muntele Athos, ci „importarea” (aducerea) la Sfântul Munte a monahismului studit (monahismul chinovial promovat de Sfântul Theodor Studitul), un monahism foarte organizat și strict cenobitic (cu viață monahală „de obște”). Însă, acest tip de monahism presupunea importante lucrări de construcție, deci importante mijloace financiare, ceea ce presupunea implicarea Curții imperiale bizantine și a bazileului însuși; a fost cazul lui Nicefor II Focas (*Nikephoros Phokas*) (963-969) sau al lui Ioan (*Ioannis*) I Tzimiskes (969-976). Toate aceste schimbări „structurale” i-au neliniștit pe ceilalți monahi athoniți, care se temeau că Atanasie din Trapezunt le va zdruncina viața „de sine” (de tip idioritmic). În urma plângerilor acestora din urmă, în cele din urmă, Atanasie a avut câștig de cauză, însă s-a creat, dintru început, o tensiune între monahismul strict de tip cenobitic și monahismul tradițional athonit de tip isihast (eremitic). Se poate spune că această tensiune a constituit o „relație dialectică” pe tot parcursul istoriei Muntelui Athos: „doi poli distincți care erau adesea în opoziție, dar care au evoluat în mod progresiv până la fuziune, până la sinteză. Deci această relativă sinteză la care asistăm astăzi pe Sfântul Munte era, în fapt, rezultatul unui foarte lung proces

ROMÂNII ȘI MUNTELE ATHOS

de asimilare și de raport între dimensiunea isihastă și cea cenobitică a vieții monastice athonite, care există dintotdeauna la Muntele Athos" (*Ibidem*).

Deci, Marea Lavră a Sfântului Atanasie Athonitul, într-o primă fază, a importat monahismul Studionului (Mănăstirea „Sfântul Ioan Botezătorul” din Studion, în marginea Constantinopolului, unde activa-se iconodulul Theodor Studitul (759-826), mare apărător al unei veți monahale cenobitice organizate și stricte; în lavra athonită a avut loc sinteza care a dat *typicon*-ul liturgic pe care-l avem difuzat, până astăzi, în întreaga Ortodoxie, și care se numește „noua sinteză savaito-studită”. (Așadar, *typikon*-ul zis „al Sfântului Sava” <sec. V-VI>, *typicon* pe care îl avem astăzi în toată Biserica ortodoxă, ca regulă a slujbelor bisericești și ca rânduială a vieții monahale, este de fapt *typikon*-ul athonit, mai mult sau mai puțin modificat în funcție de loc.) Noua organizare monahală a lui Atanasie Athonitul se baza pe următoarele „directive” (cf. pr. prof. Liviu Stan, „Scurt istoric al Muntelui Athos”, în *Muntele Athos, darul monahismului ortodox*, București, Paideia, 2000): impunerea stilului chinovial („de obște”) de viață monahală; oprirea călugărilor de a poseda averi personale; interzicerea deosebirii dintre călugării greci și cei aparținând altor popoare; supunerea tuturor unui *protos*, cu drepturi superioare față de cele ale egumenilor mănăstirilor athonite; oprirea intrării pe

ROMÂNII ȘI MUNTELE ATHOS

teritoriul Athosului a femeilor; organizația comunității monahale athonite în mod independent față de orice autoritate bisericască (fie ea episcopie, mitropolie sau patriarhie) sau lumească („statală”).

În viața „de obște”, ziua era împărțită între oficiu religios (slujbe), lectură, rugăciuni și muncă manuală („*ora et labora*”). Idealul propus era cel de „fraternitate evanghelică”; însă insistența asupra supunerii mutuale (reciproce) (*hypotagé*) de inspirație studită este acum deplasată spre supunerea monahului față de superiorul ierarhic (*hypakoé*).

În 970, basileul Ioan I Tzimiskes i-a împăcat pe călugării idioritmici și pe cei cenobitici, prin aprobarea unui Tipicon (I) care dădea satisfacție și unora și altora: se îngăduia la Muntele Athos atât viața chinovială, cât și cea idioritmă. Astfel, la Sfântul Munte, se făcea, nu fără tensiuni, sinteza athonită a « cenobismului » și « eremitismului », cu un larg evantai de vocații duhovnicești.

De altfel, într-o epocă în care mănăstirile cenobitice athonite erau mari exploatare agricole – venitul mănăstirii fiind în principal de natură agricolă („plantații” de măslini, viță de vie etc.) –, monahii mănăstirilor cenobitice mergeau, împreună cu lucrătorii mireni, „la câmp”, adică munceau din greu; acest lucru aducea după sine o slăbire a vieții duhovnicești, adică foarte puțină rugăciune personală și practic numai viață liturgică. De aceea, călugării care doreau

ROMÂNII ȘI MUNTELE ATHOS

să consacre mai mult timp rugăciunii personale, fie mergeau direct în schituri, fie, după ce petreceau câțeva vreme într-o mănăstire cenobitică, se izolau în viața eremitică sau schitiotă.

În 1046, împăratul Constantin X Monomahul (1042-1055) a aprobat un nou Tipicon (II) pentru obștea monahală de la Athos, numit pentru prima oară „Sfântul Munte”. În 1060, împăratul Constantin X Ducas (1059-1067) reconfirma decretul lui Nicefor I Focas privitor la autonomia Athosului, și oprea accesul și șederea la Sfântul Munte a femeilor, copiilor, eunucilor și animalelor femele (*Ibidem.*).

„Avaton”-ul este legea care interzice femeilor să intre pe teritoriul Athosului. „Avaton” (ngr. *ἀβάτος*, unde nu trebuie să penetrăm, sfânt, inviolabil) înseamnă literal „neumblat” (nestrăbătut), prin acest cuvânt făcându-se referire la interdicția femeilor de a umbla pe pământul Sfântului Munte Athos. O rânduială asemănătoare mai păstrează și alte mănăstiri ortodoxe din lume, precum Mănăstirea Frăsinei (jud. Vâlcea). Mănăstirile de la Meteora au avut și ele acest „avaton”, anulat, din rațiuni turistice, în 1948.

Astăzi, la granița dintre Muntele Athos și Grecia continentală se află o îngrăditură care are, din loc în loc, panouri metalice pe care este scris „avaton”-ul, adică interdicția accesului oricărei femei pe teritoriul republicii monahale. Egumenul Mănăstirii

CUPRINS

SCURT ISTORIC AL SFÂNTULUI MUNTE	5
---	----------

RELAȚIILE ROMÂNNO-ATHONITE DE-A LUNGUL VREMII	21
--	-----------

Tara Românească și Muntele Athos	27
----------------------------------	----

Moldova și Muntele Athos	39
--------------------------	----

Închinări la Muntele Athos	43
----------------------------	----

AȘEZĂMINTE ROMÂNEȘTI LA MUNTELE ATHOS	55
--	-----------

Schitul Lacu	63
--------------	----

Schitul Prodromu	75
------------------	----

